

תגובות

מניעת היריון בבני זוג שלא קיימו 'פרייה ורבייה' - תגובה / הרב עידוא אלבה

בגיליונות 'אמונת עתיך' 113-114 דנו הרב אריה כץ, הרב אברהם סתיו והרב ד"ר איתמר ורהפטיג בשאלה אם מותר להשתמש באמצעים למניעת היריון מטעמים של לימודים וכדו' לפני קיום מצוות 'פרייה ורבייה'. אבקש רשות לחוות בזה גם את דעתי ולהגיב על דבריהם.

א. האם השהיית פרייה ורבייה היא ביטול מצווה

כבר עמדו הכותבים על כך שהשאלה שעומדת ביסוד הדברים היא אם השהיית 'פרייה ורבייה' היא כמו השהיית פדיון הבן, דהיינו עיכוב של 'זריזים מקדימים למצוות' בלבד, כיוון שבסופו של דבר כוונתו לפרות ולרבות, וההשהיה היא זמנית, כדי שיוכל לטפל טוב יותר בילדים, או שמא השהיית 'פרייה ורבייה' היא איסור של ביטול עשה כמו מניעה מלהניח תפילין, ומשום שגם אם אחר כך כבר יפרה וירבה, הרי הוולד שיוולד יחיה בזמן אחר וגם הוא יוליד מאוחר יותר, ויש כאן חיסרון שאי אפשר לתקן. לדעתי חקירה זו תלויה בפירוש הגמרא (קידושין כט ע"ב):

רב הונא... בן עשרים שנה ולא נשא אשה... כל ימיו בהרהור עבירה. אמר רבא, וכן תנא דבי ר' ישמעאל: עד כ' שנה, יושב הקדוש ברוך הוא ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע כ' ולא נשא, אומר: תיפח עצמותיו.

הגמרא עוסקת באדם שמאחר להינשא אחרי גיל עשרים, ובוודאי זה לא טוב מצד הרהורי עברה כדברי רב הונא, אך השאלה היא אם רבא ותנא דבי רבי ישמעאל אומרים עליו דברים חמורים רק מצד הרהורי עברה או גם מצד ביטול מצוות 'פרייה ורבייה'. אם נאמר שהוא גם מצד ביטול 'פרייה ורבייה', משמע שהמשהה נישואיו הוא בגדר מבטל עשה ואינו רק חסרון 'זריזות', שכן על חסרון זריזות לא שייך לומר 'תיפח עצמותיו'. הרמב"ם (הל' אישות פט"ו ה"ב) כותב: 'כיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה'. וכ"כ הסמ"ג² והוסיף הסמ"ג שהמקור לדין זה הוא הגמרא בקידושין הנ"ל. לפי זה נראה שהרמב"ם פירש את דברי התנא דבי ר' ישמעאל שהוא משום ביטול 'פרייה ורבייה', והסיק זאת מהלשון הקשה שנקטה בנאמר שהמשהה 'פרייה ורבייה' נחשב מבטל מצווה ואינו רק חסרון 'זריזות'. אמנם בשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' צא) משתמע שהדין הנ"ל אינו משום ביטול המצווה:

1. הרב אריה כץ, מניעת היריון בבני זוג שלא קיימו 'פרייה ורבייה', אמונת עתיך 113 (תשע"ז), עמ' 105-112; הרב אברהם סתיו, אמונת עתיך 114 (תשע"ז), עמ' 137-141; הרב אריה כץ, שם עמ' 142-149; הרב ד"ר איתמר ורהפטיג, שם, עמ' 148-149.
2. סמ"ג, עשה מט.

מי שנשבע שלא ישא אשה עד זמן ידוע... אין זה נשבע לבטל את המצוה. דאפשר לקיים זה וזה. ולא זו בלבד, שאין זמנה בהול, אלא אפילו במצוה שזמנה בהול, כמילה ביום הח'. אם נשבע שלא ימול בבקר עד ארבע וחמש שעות, או שנשבע שלא יאכל מצה שעה ראשונה של לילה, מקיים שבועתו, משתהא עד זמן שנשבע. וכ"ש זה שאין זמנו בהול.

מבואר שלדעתו לא נחשב כמבטל המצווה אלא כחוסר זריזות, ומשמע שלדעתו הבעיה של משהה נישואיו לאחר גיל עשרים היא מצד הרהור עברה ולא מצד ביטול 'פרייה ורבייה'. ויש להביא מקור להבנת הרמב"ם שהחומרה של משהה נישואין היא גם מצד ביטול 'פרייה ורבייה' מהמדרש (קהלת רבה פר' ג פיס' ג):

עת ללדת ועת למות. משנולד אדם הקדוש ברוך הוא מצפה לו שישא אשה עד כ' שנה, הגיע לכ' ולא נשא אשה, הקדוש ברוך הוא אומר לו עת ללדת הוא לך ולא רצית, אין זו אלא עת למות.

וממה שאמרו במדרש 'עת ללדת' משתמע שהמשהה את הנישואין הוא מצד חסרון הלידה, דהיינו חסרון ה'פרייה ורבייה', ולא רק מצד הרהורים. וכן נראה מלשון הגמרא (עירובין סג ע"ב) שיהושע נענש על לילה אחד שביטל את ישראל מ'פרייה ורבייה', אם כן, שהיא משתמשת בביטוי 'ביטול פרייה ורבייה' לגבי השהיה של לילה אחד. מלבד הרמב"ם והסמ"ג (שם) יש להוסיף שכך נראה גם מהרא"ש (יבמות פ"ו ס' טז) שכתב: ברוק שעברו עליו עשרים שנה ואינו רוצה לישא אשה, שיכפוהו בית דין לישא לקיים פריה ורביה.

וכן כתב 'נימוקי יוסף' (יבמות כא ע"א) והוסיף:

וכן משמע בגמרא, וא"כ ה"ל כשאר מצות עשה שהיו מכין עד שתצא נפשו או עד שיקיים המצוה.

וכן כתב רבנו ירוחם (נתיב כב, ב).

ואף שמשמע מלשון הרא"ש שהכפייה היא רק כשאינו נותן טעם לדבריו, זהו משום שלא ממהרים לכפות על דבר שצריך להיעשות ברצון,³ ומכל מקום מתבאר מהרא"ש שהבין שגיל עשרים קובע גם לעניין חיוב 'פרייה ורבייה', וממילא מובן שפירש את מאמר הגמרא 'תיפח עצמותיו' גם משום שמהה 'פרייה ורבייה'. והטור וה'שלחן ערוך' פסקו כדברי הרא"ש; וזו לשון ה'שלחן ערוך' (סי' א סעי' ג):

ובשום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלא אשה. ומי שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא, ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה.

ונראה שהגדרת המשהה 'פרייה ורבייה' כמבטל מצווה היא גם היסוד לפסק הרמב"ם,⁴ ואף ה'שלחן ערוך' (אבה"ע סי' עו סעי' ו):

אם לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים מפני שהיא מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו.

3. ואמנם יש שלא פסקו כרא"ש, אך טעמם הוא שלא שייכת כפייה במצווה זו.

4. רמב"ם, הל' אישות סי' טו סעי' א.

אמנם לפי הרשב"א נראה שאין זה בגדר איסור, רק חוסר 'זריזות', אך כיוון שמהגמרא ורוב הראשונים עולה שהשהיית 'פרייה ורבייה' היא ביטול מצווה, פסקו בזה כרמב"ם. גם בהקשר לנשבע להשהות את נישואיו נחשב כנשבע לבטל מצווה: וכן כתבו מהרי"ט;⁵ 'דבר משה'⁶ וה'חכם צבי',⁷ ופסקו שהעיקר כרמב"ם.

ב. ההבדל בין השהיה לפני נישואין להשהיה לאחר נישואין

במאמרים הנ"ל הסכימו בתחילה הכותבים שבימינו, שלא מקפידים על נישואין בגיל עשרים, מי שמאחר נישואין מטעמי חוסר בשלות או רצון לקריירה או העמקת הזוגיות⁸ אינו עבריין, אך נחלקו איך צריך להתייחס למי שמונע היריון מטעמים כאלו לאחר הנישואין. הרב אברהם סתיו העלה שהעושים זאת לא ייחשבו כעבריינים מקל וחומר: אם לפני הנישואין, שיש חשיבות להינשא גם מצד 'לא טוב היות האדם לבדו' וגם מצד 'פרייה ורבייה', אינו נחשב לעבריין, קל וחומר לאחר נישואין. אך הרב כץ טוען שהסכמת הפוסקים היא שמניעת היריון לאחר נישואין היא איסור חמור. איסור זה נלמד לדעתו מה'שלחן ערוך',⁹ שפסק שאסור לבטל עונה כל זמן שלא קיים 'פרייה ורבייה', ומביא שני נימוקים להחשיב מניעה לאחר נישואין כדבר חמור יותר מההשהיה שלפני הנישואין: הראשון הוא משום שלפי כמה פוסקים קיום אישות על מנת להביא ילדים הוא בגדר קיום המצווה עצמה, בעוד שההכנה שלפני הנישואין אינה בגדר המצווה;¹⁰ והשני הוא משום שהמונע מבטל את המצווה ב'קום עשה'. יחד עם זאת כותב הרב כץ ש'אם מציבים בפנינו איום האומר, או שלא נתחתן או שנתחתן ונמנע היריון, בוודאי עדיף להתחתן ולמנוע היריון, אולם אין הדבר הופך את מניעת ההיריון לדבר מותר'. הרב כץ היה ער לכך שיש לכאורה סתירה בדבריו, ומנסה להבהיר שאין דבריו סותרים, אך לאחר העיון במה שכתב עדיין נראים דבריו כסותרים זה את זה, שכן אם בסופו של דבר אנו אומרים שעיקוב לפני הנישואין הוא חטא חמור יותר, איך הסכים להנחה הראשונית שמי שמשהה נישואין מאותם טעמים של המונע היריון אינו עבריין?¹¹ גם נימוקיו לאיסור מניעת היריון לאחר הנישואין לענ"ד אינם ברורים:

5. שו"ת מהרי"ט, ח"ב יו"ד סי' מז.
6. דבר משה, יו"ד הל' נדרים סי' נה.
7. חכם צבי, סי' מא.
8. הגדרת הנושא של 'רצון לקריירה' היא מלשון הרב כץ בגיליון 113 עמ' 106. הרב כץ אינו כותב במפורש שהוא מסכים שלפני הנישואין הדבר מותר, אך כל הדיון בגיליון 114 מבוסס על כך שאפשר לקבל את ההנחה של הרב סתיו שלפני הנישואין ההשהיה אינה עברה.
9. שו"ע, אבה"ע סי' עו סעי' ו.
10. הרב כץ כותב שלאחר הנישואין יש חובת השתדלות לקיים יחסי אישות כדי להוליד, והיא המצווה עצמה, ואילו לפני הנישואין חובת השתדלות היא רק להכין עצמו, וגם כך מכין את עצמו, אך נראה שעיקר הנימוק של צד החומרה הוא מה שכתבתי, שכן בסופו של דבר לפני החתונה החובה היא להתחתן.
11. כשהרב כץ מבאר את דבריו (בגיליון 114), הוא נוקט בגישה שהמשהה את נישואיו עושה זאת משום שהוא מכין עצמו לחתונה (מחפש בת זוג, לומד מקצוע) וזה מותר, אך יש להעיר שלא זה הדיון, הדיון

1. ה'שלחן ערוך' (סי' עו שם) כתב רק את העיקרון שאין לבטל עונה, והוא בדיוק כפי שה'שלחן ערוך' פוסק בסימן א' שאסור להשהות נישואין, ומעתה כפי שהכותבים מסכימים שהמשהה נישואיו בשביל קריירה או מפאת חוסר בשלות אינו נוהג בניגוד ל'שלחן ערוך' בסימן א', כך יש לומר שהמונע היריון בשביל קריירה או חוסר בשלות אינו נוהג בניגוד ל'שלחן ערוך' בסימן עו.¹²

2. גם הקביעה שקיום אישות על מנת להביא ילדים הוא בגדר המצווה עצמה, מה שאין כן ההכנה שלפניה שאינה מוגדרת כעצם המצווה, אינה בהכרח סיבה לכך שמדובר בחיוב חמור יותר. עדיין לא ברור מדוע לא נאמר ששיקולי עשיית קריירה או טענת חוסר בשלות יכולים לגבור על חיוב זה, כמו שהם דוחים את החיוב שלפני הנישואין להתחתן כהכנה לקיום מצוות 'פרייה ורבייה'.

3. על הטענה שבמניעה שלאחר הנישואין עובר ב'קום עשה' יש להשיב שמי שעושה את המעשה של המניעה הוא האישה שאינה מחויבת בפרייה ורבייה. ובדרך כלל מצאנו הבדל בין 'קום עשה' ל'שב ואל תעשה' רק בהקשר למי שבעצמו מבטל מצווה, אך לא מצאנו הבדל כזה לגבי מי שמבטל את החיוב שלו לסייע. ועוד שגם אם נאמר שיש בזה צד חמור יותר, הרי גם לפני הנישואין יש צד חמור יותר, ובכל זאת מסכימים הכותבים שהמשהה אינו בגדר עבריין. אלא שלאחר שביררנו שיסוד פסקי ה'שלחן ערוך', הן בסימן א והן בסימן עו, הוא שהמשהה 'פרייה ורבייה' הוא בגדר מבטל מצווה, ברור שטעמים קלושים אלו של חוסר בשלות וקריירה אינם מספיקים כדי להצדיק ביטול מצווה, כפי שלא עולה על הדעת ששיקולים כאלו יספיקו לבטל כל מצווה אחרת כמו מצוות תפילין. אמנם יש מקום לסברת האחרונים שמה שאמרו חז"ל על גיל 20 בימינו הוא בגיל 24, כיוון שבנוהג שבעולם יש הרבה אנשים שעד גיל זה אינם מוכנים לחתונה, אך משהגיעו לגיל זה והם מרגישים מוכנים לנישואין ורק רוצים לדחות את הבאת הילדים, לא שייכים נימוקים כאלו להצדקת איחור נוסף. ובכל זאת נכון הוא שאין אנו מתייחסים למשהה לפני הנישואין כעובר איסור של מניעת היריון, והדבר עדיין צריך תבלין.

ונלענ"ד שהוא משום שלפני הנישואין עדיין לא חל השעבוד של האישה לקיום המצווה, דהיינו כאשר בחר אדם באישה מסוימת והוא רוצה להתחתן מיד, אך האישה אינה חפצה להינשא ולהביא ילדים עד שישלים בעלה לימוד מקצוע או שהיא תשלים מקצוע, או

הוא כאשר הוא משהה בדיוק מאותם נימוקים של מי שמונע היריון, דהיינו משום רצון להעמקת הזוגיות או רצון לקריירה, ולכן עדיין לא מובן לדבריו מדוע הקל וחומר של הרב סתיו אינו נכון.
12. הרב כץ הוסיף לדמותו לזה שלפני קיום 'פרייה ורבייה' אדם אינו רשאי לנהוג כעונת ספן, אף שאשתו מסכימה לזה. משמע שברור לו שעכ"פ אם ירצה להיהפך לספן הוא רשאי. אך לכאורה לפי מה שכתב, שאין למנוע היריון על ידי אמצעי מניעה מטעמי קריירה כי יש עליהם עתה את החיוב לקיים יחסי אישות על מנת לפרות, צריך גם לאסור עליו להיהפך לספן לפני קיום פרייה ורבייה. ולדידי מסתבר שגם מי שהוא כבר ספן, אינו רשאי כלל לנהוג בעונת ספן לפני קיום 'פרייה ורבייה'. ראה בספר דרך פקודיך, ל"ת מו חלק הדבור אות ט, שנקט שכל עוד לא קיים 'פרו ורבו' מחויב גם ספן להשתדל בכל עת המוכשר על פי תכונת גופו ובריאותו, עד שתתעבר אשתו.

שטוענת שאינם בשלים להורות - אי אפשר לומר לגבר לקחת אישה אחרת, כיוון שענייני הנישואין תלויים בחפץ הלב, והוא חפץ באישה זו. וגם האישה אינה עבריינית, שכן מצדה היא אינה מחויבת להסכים להתחתן בזריזות כי עדיין לא השתעבדה לו, ונמצא שבסופו של דבר ההשגחה לפני הנישואין היא בהיתר, הן מצדו הן מצדה. מעתה ברור שלאחר הנישואין האישה אינה יכולה לומר שהיא אינה רוצה ילדים בגלל שעבודה, ואין כל מקום להתיר את ההשגחה בין היא תיעשה על ידי אמצעי מניעה ובין תיעשה באופן של 'שב ואל תעשה'. הנפקא מינא בדברינו שלפי זה לגבר מצד עצמו אסור להשהות את חיפוש האישה או לבקש מאשתו להמתין בנישואין כדי שישלים קריירה, ורק אם האישה היא שמעוניינת בהשגחה זו - אין כאן איסור.

ג. מה לומר לציבור

הרב ורהפטיג (אמונת עתיך 114, עמ' 148) הסכים לדברי הרב כץ שדחיית מצוות 'פרייה ורבייה' היא ביטול מצווה ולא רק בגדר 'זריזים מקדימים', ולכן יש איסור למנוע היריון מטעמי קריירה או חוסר בשלות. עם זאת הוא מבקש לנקוט באומץ הלכתי, אולי אף בבחינת 'עת לעשות לה', בגלל הקלקול הגדול שנוצר באיחור הנישואין, ולהציע למנהיגי הציבור שיחד עם שידול להביא מוקדם ככל האפשר לפחות ילד אחד, יודיעו ש'אפשר למצוא היתר של דחיית פרייה ורבייה' לאחר הנישואין.

אך לענ"ד אין אנו רשאים לפרסם דבר כזה. היתרי 'עת לעשות לה' נתונים לשיקול גדולי ישראל כחד בדרא, ונאמרו רק במקומות מיוחדים מאוד. כל התופעה של אנשים הטוענים שהם לא די מוכנים להבאת ילדים יסודה בהלך רוח פסול הנפוץ בציבור בשל אבדן סולם הערכים הנכון, כפי שכתב הרב אריאל¹³ והוראה של הרב להתחתן ולקחת אמצעי מניעה עשויה בהחלט להתפרש כמתן לגיטימציה להלך רוח פסול. לכן גם מי שסבור כך, ראוי שישקול הרבה אם לכתוב דבר כזה בספר, ועוד לצאת במסע פרסום כזה. ובעיקר העניין יש לדון בשאלה אם מותר לומר על דבר אסור שהוא מותר כדי להרחיק מאיסור גדול יותר, והדיון בזה הוא על יסוד דברי הגמרא (סוטה מח ע"א):

אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי - פריצותא, זמרי נשי ועני גברי - כאש בנעורת. למאי נפקא מינה? לבטולי הא מקמי הא.

מבואר שכאשר אין שומעים לנו לבטל שניהם, נקדים לבטל את מה שיותר חמור. כתב הרשב"א¹⁴ שכדי להסיר המכשלה מן העם צריך החכם לעלות מן החמורה אל הקלה, ואין נוטלין כל החבילה ביחד, ואחר כוונת הלב הדברים אמורים. והביא מה שאמרו בנזיר (כג ע"ב) 'גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה' (כלומר אין להקפיד על מה שאינו מוכיח מיד על החמורה, כי כוונת המוכיח להסיר את המכשול). וכן מה שאמרו בגמרא (עבודה זרה טז ע"ב) שבבית רבי היו מקריבים שור פטם לשלטון ביום אידם, ואי אפשר היה לבטל בבת אחת את המנהג בגלל הקפדת השלטון, ומבארת הגמרא שרבי התכוון

13. ראה גם דבריו בספר צוהר לנישואין 213-219, ובפרט שם עמ' 218-219.
14. שו"ת הרשב"א, ח"ה סי' רלח.

לבטל את המנהג לאט לאט: 'אלא, רבי מיעקר מילתא בעי, וסבר: יעקר ואתי פורתא פורתא'. ומסיים הרשב"א 'לכן יעלים עין מן הקלות ולא יכנס במחלוקת'. אך מבואר כאן למעשה רק עניין של העלמת עין, ולא מבואר אם מותר גם להורות הוראה מפורשת להתיר דבר האסור כדי שלא יבואו לאיסור החמור. אמנם הגר"ע יוסף¹⁵ כתב שמותר אף לומר לאנשים על האסור - מותר, כדי למנעם מהאיסור החמור, וכתב שמצאנו כעין זה בגמרא¹⁶ שאם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים וילך למקום שאין מכירים אותו ויעשה מה שליבו חפץ. והתוספות¹⁷ כתבו שהדברים כפשוטם שמוטב לו שיעשה חפצו בסתר ולא בפרהסיה משום חילול ה'. ומצאנו ב'ספר חסידים'¹⁸ מעשה באחד ששאל אם יצרו מתגבר עליו וירא פן יחטא לשכב עם אישה נידה, אם יכול להוציא זרעו כדי שלא יחטא, והשיב לו שאם אי אפשר - מוטב שיוציא שכבת זרע ולא יחטא באישה, אבל צריך כפרה. ועל פי זה הסיק הגרע"י שמותר לומר לנשים ללבוש מכנסיים במקום חצאית קצרה. אך לענ"ד יש להשיב על דבריו שאין בגמרא (שם) הוראה שניתנת על ידי רב שיעשה כך, אלא חז"ל מלמדים שיש יתרון במה שהחוטא עובר בסתר, ואין ללמוד מכאן לתת הוראה של היתר על דבר האסור, משום שהחוטא יטעה לחשוב שאין במעשיו איסור. ולגבי מה שהביא מ'ספר חסידים' יש לדחות שנוסף התנאי שיש להודיע לאדם שהוא צריך כפרה. זאת ועוד, הנוסח ב'ספר חסידים' הוא: 'באותה שעה יש לו להוציא', ופירש החיד"א ב'פתח עינים'¹⁹ ש'ספר חסידים' מדבר על מקרה שכבר הכין עצמו למעשה עד שאי אפשר שלא יצא לו זרע אף כשיפרוש מהעברה, ועל כך כתב שאומרים לו 'מוטב שיוציא זרע', כי כשיוצא לאונסו הוא פחות חמור. נמצא שאין כאן הוראה להתיר דבר האסור. וב'משנת אברהם' על 'ספר חסידים'²⁰ סובר אמנם שמדובר בתחבולה להציל עצמו מהעברה על ידי שמוציא בכוונה, אך גם לדעתו מדובר דווקא כשאין אפשרות להינצל בלא זה, כך שלמעשה דבריו כדברי החיד"א. ואכן ב'דרכי ההוראה' למהר"ץ חיות²¹ כתב שאין להתיר דברים האסורים כדי להפריש מאיסור חמור. וכן כתב בשו"ת 'אחיעזר'²² כשדן בעניין טבילת נשים שמגדלות ציפורניים לנוי, וכתב שאף שמן הדין מותר, כיוון שהוא נגד המנהג אין להורות היתר מפורש.

סיכום

א. המשהה 'פרייה ורבייה' הוא בגדר מבטל מצוות עשה.

15. יביע אומר, ח"ו יו"ד סי' יד.

16. מו"ק יז ע"א.

17. תוס', חגיגה טז ע"א ד"ה ויעשה.

18. ספר חסידים, סי' קעו.

19. פתח עינים, נידה יג ע"א.

20. סי' נ במהדורת המשנת אברהם.

21. כל כתבי המהר"ץ, ח"א עמ' רעו.

22. שו"ת אחיעזר, ח"ג סי' לג.

ב. אין היתר לגבר לדחות את הנישואין מיוזמתו בגלל הרגשה שאינו מוכן להורות, אלא שאם מצא אישה, וזו רוצה להשהות את הנישואין מטעמים אלו - אינם עוברים איסור, ומכל מקום נייעץ להם שלא יעשו זאת בגלל החשש שהדבר יגרום לאיסורים.
ג. אפשר לומר לציבור שהשהיית הנישואין עשויה לגרום איסורים חמורים יותר ממניעת היריון לאחר הנישואין, אך אסור לומר להם שיש מקום להיתר למנוע היריון לאחר הנישואין.

תגובה לתגובה / הרב אריה כץ

מכיוון שהדיון בעניין כבר מוצה לענ"ד, ובסופו של דבר גם הרב אלבה מסכים למסקנותי בעניין האיסור למנוע היריון מיד לאחר החתונה באופן רגיל, לא ארחיב שוב את הדברים, ואסתפק בכמה הערות קצרות:

1. הרב אלבה הוציא מדבריי שמותר לאחר את הנישואין לצורך 'קריירה'. בהערה 1 שם, הוא מודה שהדברים לא נכתבו במאמרי, ואף על פי כן מעמיד אוקימתא בדבריי, לכן אחדד את הנקודה: כמדומני אף לא אחד מהדנים במאמרים חושב שמותר לאחר נישואין או למנוע היריון אך ורק לשם 'קריירה'. השאלה המדויקת היא אם יש מקום לדחייה לצורך לימוד מקצוע לשם פרנסה עתידית (ואולי גם להתבססות במקצוע). לטענתי, אין הדבר מהווה היתר (באופן רגיל) לדחיית 'פרו ורבו' לאחר הנישואין, אולם פעמים הדבר הוא חלק מההכנות לנישואין כפי שמשמע מדברי הרמב"ם, ולכן במקום שאין בו הבעיה של 'יצרו מתגבר עליו', יש לדון שלפני הנישואין זה חלק מקיום מצוות 'פרו ורבו'. למעשה, והדברים רמוזים גם בדברי הרב אלבה, בדרך כלל הרצון למניעה מסיבה זו הוא מצד האישה. כאן אכן יש הבדל עצום בין קודם הנישואין לבין אחר הנישואין - קודם הנישואין האישה אינה חייבת בקיום המצווה, ואילו לאחר מכן מתוקף הנישואין היא נעשית שותפה לבעלה בקיום המצווה.
2. החילוק בין קודם הנישואין לאחריהם לעניין זה, שהרב אלבה לא הבין, הוא ההבדל בין הכשר מצווה (שהרי עצם הנישואין אינם מהווים קיום 'פרו ורבו', אלא מהווים הכשר לכך) לבין המצווה עצמה.
3. לעניין זה מפורש בפוסקים שהיום אין כופים על גיל הנישואין, אבל לא נאמר דבר בפוסקים על מניעה לאחר הנישואין, כך שבוודאי יש הבדל.
4. האמירה בהערה 4 במאמרו של הרב אלבה, שספן חייב לקיים עונתו יותר מעונת הספנים לפני קיום 'פרו ורבו', נסתרת מפשט דברי הרמב"ם וה'שלחן ערוך'.
5. נכון שהמניעה ב'קום עשה' היא מצד האישה ולא מצד הבעל, אולם כיוון שהיא משועבדת לבעלה, הרי הדבר חמור יותר ממניעה שלא על ידי מעשה.

חובת בירור הכשרות: הבהרה לתגובה / כושרות

ב'אמונת עתיך' גיליון 112 (עמ' 141-146) פרסמנו מאמר בנושא: חובת בירור הכשרות גם במקום שיש בו תעודת כשרות. קיבלנו כמה הערות ותגובות שנבעו מפרסומים לקויים בכלי התקשורת, ונראה כי המאמר הובן שלא כראוי. לכן ברצוננו להבהיר: